

LATGALES KRIEVI: NO ILGIEDZĪVOTĀJIEM UZ MAZĀKUMTAUTĪBU

Nadežda Pazuhina
nadezda.pazuhina@lu.lv

Atslēgas vārdi: *Latgale, krievu mazākumtautība, vecticībnieki, baltā emigrācija*

Latgales krievi ir nozīmīga Latvijas krievu kopienas daļa, reizē saglabājot savdabīgās profesionālās un kultūrsociālās iezīmes, kas vēsturiski izveidojušās šai grupai Austrumlatvijas teritorijā. Latvijas valsts pastāvēšanas pirmajā desmitgadē krievu iedzīvotāju, to skaitā arī Latgales krievu vidū, valdīja zināms apjukums un neizpratne par savu turpmāko vietu un statusu jaunizveidotajā valstī. Pašā krievu kopienā bija visai pretrunīgi politiskie uzskati, kurus ietekmēja Neatkarības kara notikumi, sociālisma ideju propaganda, no vienas puses, bet, no otras, — “balto emigrantu” pretlielnieku noskaņojumi un vienlaikus “vecās Krievijas” restaurācijas idejas.

Noturīgā reģionālā identitāte, kas raksturoja Latgales vecticībnieku kopienu, kļuva par vecticībnieku saliedēšanās pamatu ne tikai Austrumlatvijā, bet arī ārpus tās robežām. Vecticībniekiem kā noslēgtai etnorelīģiskai grupai nācās ātrāk atrast kompromisu starp tradicionālo noslēgtību, distancēšanos no laicīgas varas un nepieciešamību iezīmēt publiskajā telpā savu klātbūtni un arī nostiprināt savas kā vērā ņemamas sabiedrības grupas pozīcijas. Tomēr, vai vecticībnieku pieredze uzskatāma par modeli, kas ir attiecināms uz krievu kopienu kopumā? Un vai vispār ir iespējams runāt par kādu kopējo Latvijas krievu kolektīvo identitāti? Rast atbildes uz šiem jautājumiem ir iespējams, pievēršoties Latvijas krievu minoritātes veidošanās procesam, kurš 20. gadsimta 20. gados bija tikai pašā sākotnējā posmā.

Ievadvārdi

Latvijas valsts simtgades kontekstā šogad, 2019. gadā, vēsturnieku un plašākas auditorijas uzmanības lokā ir Tautas Padomes kā pagaidu likumdevēja iestādes darbība. Tieši 1919. gadā, sarežģītajā politiskajā situācijā, Tautas Padome pieņēma vairākus likumus, kuri iezīmēja valstiskuma turpmākās aprises un noteica principiālās pozīcijas svarīgajos iekšpolitikas jautājumos. Viena no šādām tēmām bija mazākumtautību jautājums, kas bija saistīts ar izpratni par demokrātisku valsts pārvaldi un sabiedrības iekārtu, kura paredz līdzvērtīgu dažādu

etnisko un reliģisko grupu (kopienu) līdzāspastāvēšanu un dalību politikā, ekonomikā un kultūrā. Likumdošanas līmenī šī ideja konceptuāli izpaudās likumā “Par pavalstniecību” (pieņemts 1919. gada 23. augustā), kurš lika pamatus Latvijas pilsonības institūtam un noteica liberālu pieeju pavalstniecības pieņemšanai — nacionālās un reliģiskās atšķirības netika uzskatītas par šķērslī pilsonības pieteikumam, ja bijušie Krievijas impērijas pavalstnieki līdz 1914. gada 1. augustam bija dzīvojuši apgabalos, kuri veidoja Latvijas teritoriju, bija cēlušies šajos apgabalos un nebija pieņēmuši citas valsts pilsonību.

Lai gan likums neparedzēja dubultpilsonību, citas valsts pavalstnieki varēja kļūt par Latvijas pilsoņiem, atsakoties no iepriekšējās pilsonības, ja viņi bija nodzīvojuši Latvijas teritorijā piecus gadus bez pārtraukuma, izņemot laika posmu no 1914. gada 1. augusta līdz 1919. gada 1. augustam.¹ Protams, pavalstniecība nozīmēja ne tikai tiesības (piemēram, tiesības piedalīties Satversmes sapulces vēlēšanās, uz ko bija vērsta šī likuma pieņemšana), bet arī pienākumus (to skaitā aizstāvēt Latvijas neatkarību ar ieročiem rokās). Statistikas dati liecina, ka 1920. gadā 94,24% Latvijas iedzīvotāju (ar dažādu etnisko izcelsmi) bija Latvijas pavalstnieki², kas liecina par lielu sabiedrības pilsonisko konsolidāciju.

Arī pašas Tautas Padomes darbā piedalījās mazākumtautību pārstāvji, lai gan, pēc Latvijas vēsturnieces Tatjanas Feigmanes domām, krievu deputāti, spriežot pēc stenogrammām, nebija tik aktīvi komisiju darbā kā baltvācieši un ebreji. Daļēji tas ir skaidrojams ar vājām latviešu valodas zināšanām (lai deputātu runas tiktu iekļautas sēžu stenogrammās, tām bija jābūt izklāstītām latviešu valodā, tomēr diskusijās mazākumtautību deputāti varēja lietot dzimto valodu), taču daļēji šāda formāla krievu pārstāvju attieksme bija saistīta ar vispārējo neieinteresētību un pieredzes trūkumu politikā.³ Tieši šis aspekts — zināmā atstumtība no sabiedriskās dzīves un reizē pašprietiekamība, kas balstījās iepriekšējā vēsturiskā posma politiskajā pieredzē, šķiet, raksturo ne tikai konkrēto deputātu attieksmi, bet arī norāda uz vispārējo tendenci krievu kopienas ietvaros 20. gadu sākumā. Zīmīgi, ka šai problēmai jau 80. gados pievērsa uzmanību Dmitrijs Aleksandrovičs Levickis (Dmitry Aleksandrovich Levitsky, 1907–2007), bijušais rīdzinieks, jurists un krievu studentu korporācijas “Ruthenia” (Rīga, 1929 — emigrācijā (Minhene, Ņujorka, Ņūkāsla) līdz 1998)⁴ aktīvs dalībnieks un sabiedriskais darbinieks. 1944. gadā viņš emigrēja no Latvijas, bet kopš 1969. gada kā slāvistikas speciālists docēja ASV universitātēs. Savos rakstos viņš

atzīmēja, ka krievu iedzīvotājiem Latvijā pēc Krievijas impērijas sabrukuma nebija viegli saprast savu statusu jaunizveidotajā valstī, turklāt pati politiskā situācija nebija stabila, līdz ar to skaidra stratēģiskā redzējuma par nākotni nebija ne tikai krieviem, bet arī lielākajai valsts iedzīvotāju daļai.⁵ Tieši jaunās kolektīvās identitātes veidošanās process, kā arī refleksija par izmaiņām, kuras pēc valsts neatkarības pasludināšanas skāra 20. gadu sākumā krievu kopienu Latvijā, bet it īpaši tās daļu Latgalē, ir šā raksta galvenais temats.

Ieskats historiogrāfijā: kas ir Latgales krievi

Neskatoties uz to, ka mūsdienās Latgali uztver kā reģionu ar īpašu kultūrtelpu, kurā vēsturiski sadzīvo dažādu etnisko grupu un reliģisko kopienu pārstāvji, zinātnisko pētījumu klāsts par šo problemātiku Austrumlatvijā nav liels. Arī pētījumos par krievu minoritāti Latvijā kopš 90. gadiem galvenā uzmanība tiek pievērsta krievu sabiedrisko organizāciju darbībai, periodisko izdevumu krievu valodā izdošanai starpkaru posmā vai arī ieskatam reliģiski etnogrāfiskajā mantojumā, ar kuru galvenokārt saista vecticībnieku kopienu.

Par nozīmīgākajiem pētījumiem, kuri iezīmē krievu kopienas kā mazākumtautības vēsturi Latvijā, nenoliedzami ir uzskatāmi Leo Dribina (dz. 1931)⁶, Ilgas Apines (1928–2019) un Vladislava Volkova (dz. 1963)⁷, kā arī Tatjanas Feigmanes (dz. 1952)⁸ publikācijas. Autoru pieeju vieno atziņa par Latvijas krievu (un krievvalodīgo) iedzīvotāju neviendabīgo sastāvu mūsdienā Latvijā, tomēr šīs kopienas vēsturiskās saknes tiek saskatītas krievu vecticībnieku (kopš 17. gadsimta beigām) un pareizticīgo kopienu klātbūtnē Latvijas teritorijā Krievijas impērijas sastāvā. Tādējādi retrospektīvi tiek rekonstruēta krievu kā noslēgtas mazākumtautības kopienas vēsture, iekļaujot to vispārējā Latvijas vēstures naratīvā, kurā vadošā, valsti veidojošā loma ir piešķirta latviešiem, un mazākumtautību artava tiek

novērtēta kā lojālo pavalstnieku atbalsts valstiskuma tapšanas procesā. Atsevišķu klāstu veido publikācijas, kas ir veltītas krievu minoritātes saiknei ar krievu emigrāciju pēc 1917. gada⁹ un starpkaru posma krievu sabiedrisko darbinieku rīcībai¹⁰, īpašu uzmanību pievēršot intelektuāļu diskusijām un procesiem kultūrā (īpaši literatūrā)¹¹.

Tieši starpkultūru dialoga tēma, kuras aktualitāti 20. gadsimta beigās — 21. gadsimta pirmajā dekādē noteica sabiedrības integrācijas problēmu loks, pavēra sociālo zinātņu pētniekiem iespēju detalizētāk pievērsties Latgales pieredzei. Pētnieku uzmanības centrā ātri nonāca īpaša etnorelīģiskā grupa — vecticībnieki, kuru kultūrsociālo pieredzi Latgalē un citos Latvijas reģionos interpretēja kā veiksmīgas integrācijas piemēru¹². Turklāt Latvijas vecticībnieku draudžu vēsture, kuras aizsākumi meklējami 17. gadsimta 60. gadu beigās, drīz pēc shizmas Krievu pareizticīgo baznīcā, ļauj pamatoti uzskatīt šīs reliģiskās kopienas pārstāvjus par “vietējiem krieviem”, nošķirot viņus no citiem krievu tautības pārstāvjiem, kuri ieradās Latvijas teritorijā vēlāk: atkarībā no pētījumu mērķa migrācijas viļņus var aplūkot gan 19. gadsimta ietvaros (industrializācijas procesu kontekstā), gan 20. gadsimta starpkaru posmā (tā sauktā “baltā emigrācija”), gan 20. gadsimta otrajā pusē (padomju režīma īstenotās politikas sekas).¹³

Tomēr krievu iedzīvotāju sastāvs Latgalē nekad nav bijis tik viendabīgs, kā to reizēm vēlētos redzēt pētnieki. Šim aspektam vēl 80. gadu vidū nopietnu uzmanību ir pievērsusi Latvijas vēsturniece Antoņina Zavarina (Antoņina Aleksandrovna Zavarina, 1928–2015). Savā monogrāfijā par Austrumlatvijas krievu iedzīvotājiem¹⁴ viņa norāda uz to, ka krievu ilgiedzīvotāju grupu (krievu valodā — *starožili*) veido ne tikai vecticībnieku, bet arī pareizticīgo kopienas. Vēl pirms patriarha Nikona reformu izraisītās Pareizticīgo baznīcas shizmas toreizējā Žečpospolitais teritorijā patvērumu meklēja no muižniekiem aizbēgušie zemnieki-dzimtilvēki un nabadzī-

gie amatnieki, kuri bieži vien nonāca mūsdienu Latgales teritorijā. Autore arī atzīmē, ka, ilgstoši dzīvojot šajā reģionā relatīvi izolēti no citām tautībām, krievu iedzīvotāju izcelsmes reģionus var rekonstruēt pēc etnogrāfiskā materiāla (zemnieku māju arhitektūra, plānojums, tērpu iezīmes, dialektu īpatnības), taču intervijās respondenti uzskata sevi par “vietējiem”. Uz to, ka Latgales krieviem pakāpeniski izveidojušās leksiskās un fonētiskās runas īpatnības savā nesen izdotajā grāmatā — dialektu vārdnīcā — norāda arī Daugavpils Universitātes pētniece, sociolingviste un etnoloģe Jeļena Koroļova.¹⁵ Pat šāds neliels ieskats historiogrāfijā ļauj secināt, ka jautājums par Latgales krievu kopienu līdz šim tika aplūkots tikai ierobežotā tēmu lokā — raksturojot šos iedzīvotājus kā specifisku etnorelīģisko grupu (vecticībniekus) vai arī meklējot šajā reģionā resursus etnogrāfiskajiem pētījumiem par krievu ilgiedzīvotājiem Baltijā. Jautājumiem par Latgales krievu pašapziņu un kolektīvās identitātes pieredzi, it īpaši neatkarīgajā Latvijā, līdz šim tika pievērsta tikai fragmentāra uzmanība plašāko pētījumu kontekstā.¹⁶

Viens no mēģinājumiem raksturot Latvijas krievu kopienas attieksmi pret situāciju Latvijā 1918. un 1919. gadā ir vēsturnieka Andreja Gusačenko rakstā sniegtais ieskats tā laika periodisko izdevumu publikācijās. Autors analizē situāciju Latgalē laika posmā no 1917. gada februāra revolūcijas līdz 1919. gada vasarai, uzsverot apjukumu un politiskās pretrunas Latgales iedzīvotāju vidū, kas zināmā mērā arī ietekmēja Latgales krievu lielās daļas simpātijas pret lieliniekiem, bet vēlāk — tikpat lielu vilšanos padomju varas īstenotajā politikā un vispārējo atsvešinātību no aktuālajām politiskajām norisēm.¹⁷

Protams, jāņem vērā arī tas, ka Latgales krievu kopienas dzīve līdz šim tikpat kā netika pētīta no sociālās vēstures pozīcijām. Tas ierobežo izpratni par šīs iedzīvotāju grupas kolektīvās identitātes veidošanās kultūrsociālo kontekstu. Retie izņēmumi šajā ziņā ir Arnolda

Podmazova (1936–2010) un Vladimira Nikonova monogrāfijas¹⁸, kurās iezīmējas šī reģiona specifiskā kultūrvēsturiskā situācija: ne tikai vairāku etnisko un reliģisko grupu daudzveidība, bet arī sociālās atšķirības starp lauku un pilsētu iedzīvotājiem, kā arī urbanizācijas procesu izraisītās pārmaiņas to iedzīvotāju pieredzē, kuru dzīve tradicionāli ir bijusi saistīta ar lauksaimniecību un relatīvi noslēgto dzīvi laukos. A. Podmazovs savā, jau par klasisko pētījumu atzītajā grāmatā “Vecticība Latvijā” cenšas ne tikai izsekot līdzī vecticībnieku kopienas vēsturei Latvijas teritorijā, bet arī norādīt uz tām pārmaiņām vecticībnieku dzīvesveidā un sociāli politiskajā statusā, kuras jau pēc 1905. gada (Nikolaja II pasludinātā manifestā par pilsoniskajām brīvībām, to skaitā arī sirdsapziņas un ticības brīvību) rosināja vecticībnieku aktīvo iesaistīšanos sabiedriskajā dzīvē, tādējādi liekot pārējai sabiedrībai atzīt viņus par līdzvērtīgiem pilsoņiem, nevis noslēgtu marginālu grupu. Tomēr šī tuvināšanās politikai izraisīja pretrunas un pat konfliktus pašas vecticībnieku kopienas ietvaros, jo, neskatoties uz gadsimtiem ilgu pieredzi “šķeltnieku” grupai, kura sabiedrības acīs šķita visai viendabīga, iekšēji vecticībnieku kopienu veidoja draudzes ar atšķirīgiem viedokļiem ne tikai par politikas, bet arī par reliģiskās prakses jautājumiem.

Tieši uz šīm pretrunām savā grāmatā par Rēzeknes pilsētas vēsturi starpkaru un Otrā pasaules kara posmā precīzi norāda V. Nikonovs. Autora notikumu izklāstu un to interpretāciju noteica ideja par sabiedrības — Rēzeknes iedzīvotāju — reakciju uz politisko kolīziju izraisītajiem izaicinājumiem un “kreiso” ideju kārdinošo pievilcību cilvēkiem ar zemu izglītības un ienākumu līmeni, neatkarīgi no viņu etniskās vai reliģiskās piederības. Īpaša uzmanība tiek pievērsta rēzekniešu politisko noskaņojumu plašajam spektram, analizējot dažādu sabiedrisko organizāciju darbību, kā arī Apsardzības ministrijas (no 1922. gada — Kara ministrijas) Infor-

mācijas daļas un Politiskās apsardzes (vēlāk Politiskās pārvaldes) aģentu ziņojumus.¹⁹ Ne mazāk svarīgs ir autora mēģinājums aplūkot starpkaru laika notikumus Rēzeknē un Latgalē kopumā, ne tikai politisko diskusiju kontekstā, bet arī pievēršoties ārzemju (izlūkošanas) dienestu un propagandas lomai sabiedrības viedokļa veidošanā un manipulēšanā ar to.²⁰

Skats no iekšpuses: starp divām Krievijām

Diskutējot par situāciju mūsdienā Latgalē, par politiskās stabilitātes riska faktoru bieži vien tiek uzskatīts ģeopolitiskais faktors — šī reģiona ģeogrāfiskā izvietojuma tuvums Krievijas robežām un Krievijas informācijas telpai. Bažas par Latgali joprojām ir saistītas ar aizdomām par krievu mazākumtautības ievērojamas daļas simpātijām pret Krieviju un krievu kultūru (bieži vien nenošķirot cieņu pret kultūras saitēm un dzimto valodu no attieksmes pret kaimiņvalsts politiku). Vēsturiski izveidojies Latgales administratīvais nošķirums no pārējiem Latvijas reģioniem noteica ne tikai atšķirības ekonomiskajā attīstībā un politiskajos uzskatos, bet arī kolektīvās identitātes īpatnības. Tas attiecas pirmām kārtām tieši uz krievu tautības pārstāvjiem, kuri gandrīz visu 19. gadsimtu (1802–1918) tika pieskaitīti Vitebskas guberņas iedzīvotājiem (un lielākoties par tādiem sevi arī uzskatīja). Tādēļ Latgales kongresa (1917. gada 10. maijā) lēmums par pievienošanos Vidzemei un Kurzemei pareizticīgo un vecticībnieku vidē neguva atbalstu, tieši otrādi, pēc nepilniem diviem mēnešiem norisinājās alternatīvais Latgales krievu kongress, kura dalībnieki apstiprināja savu protestu pret Latgales atdalīšanos no Vitebskas guberņas.²¹

Šī nostāja uzskatāmi liecina par citu noturīgu reģionālo kolektīvo identitāti, kura izveidojusies vēl 19. gadsimtā, bet nostiprinājusies pēc 1905. gada notikumiem. Te jāmin Krievijas impērijas administratīvā sadalījuma īpatnības, kas ietekmēja ne tikai tā laika publisko diskursu (publikācijas periodiskajos

izdevumos, esejistiku, historiogrāfijā lietotos jēdzienus), bet arī kļuva par reģionālas identifikācijas (un pašidentifikācijas) apzīmējumu. Teritoriāli un arī terminoloģiskajā lietojumā tika nodalītas Krievijas impērijas Rietumu guberņas (krievu valodā — *Zapadnij kraj*), to sastāvā 20. gadsimta sākumā iekļaujot deviņas guberņas, to skaitā arī Vitebskas guberņu, kuras tika izveidotas bijušajās Žečpospolitas teritorijās. Rietumu guberņu ietvaros īpašu kodolu veidoja t.s. Ziemeļrietumu guberņas (krievu valodā — *Severo-zapadnij kraj*), kuras saīsinot sauca par Baltkrieviju un Lietuvu, domājot ar to sešas guberņas — arī Vitebskas guberņu — Baltkrievijas un Lietuvas ģenerālgubernatūru sastāvā. Par šā reģiona centru tika uzskatīta Viļņa. Administratīvi un ģeogrāfiski Ziemeļrietumu guberņām tika pretnostādītas Baltijas guberņas (krievu valodā — *Pribaltijskij/Ostzeiskij kraj*), kas apvienoja trīs — Kurzemes, Vidzemes un Igaunijas — guberņas un atšķīrās no citām guberņām ne tikai ar etnisko sastāvu (20. gadsimta sākumā vairākums iedzīvotāju bija latvieši un igauņi) un kultūru (šis reģions joprojām saglabāja “vācu kultūras telpas” tēlu, it īpaši ņemot vērā Tērbatas universitāti, kurā faktiski līdz 1893. gadam studijas norisinājās vācu valodā), bet arī ar likumdošanas īpatnībām, kuras saglabājās arī pēc 1870. gada pilsētu pašvaldības reformām Krievijas impērijā.²²

Par to, ka šāds administratīvais sadalījums laika gaitā ietekmēja arī iedzīvotāju pašidentificēšanos ar konkrēto reģionu, tā imagināro veselumu un kultūrsociālo specifiku, liecina arī nozīmīgi pasākumi, kuri vienoja ievērojamu dalībnieku skaitu. Latgalē šādus pasākumus iniciēja vecticībnieki, kuri vēsturiski veidoja krievu kopienas lielu daļu. Līdz 20. gadsimta sākumam viņi atradās zināmā izolācijā un kopumā marginālās pozīcijās impērijas reliģiskās politikas dēļ. Paradoksāli, bet tieši no vecticībnieku kopienas cēlušies aktīvie sabiedriskie darbinieki, kuri laika posmā starp divām revolūcijām Krievijā dibināja

un uzturēja vecticībnieku draudžu un biedrību savstarpējos kontaktus, organizēja sanāksmes un diskusijas par draudžu tiesiskā stāvokļa, izdevējdarbības un izglītības jautājumiem. Piemēram, 1906. gada 25.–27. janvārī Viļņā norisinājās Ziemeļrietumu, Vislas un Baltijas guberņu, kā arī citu Krievijas pilsētu vecticībnieku kongress (*Sjezd staroobrjadcev Severo-Zapadnogo, Privislinskogo i Pribaltijskih krajov*), kas apvienoja 378 delegātus. Kongresa vadītājs Aristarhs Pimonovs (*Aristarh Moisejevič Pimonov, ? –1915*) bija viens no aktīvākajiem Krievijas vecticībnieku sabiedriskajiem darbiniekiem, kuri pārstāvēja svarīgus bezpriesteru Pomoras virziena vecticībnieku centrus Tulā (Dionisijs Batovs (*Dionisij Vasiljevič Batov, 1825–1910*)), Saratovā (Terentijs Hudošins (*Terentij Akimovič Hudošin, 1858–1927*)) un uzturēja sakarus ar Baltijas vecticībniekiem. Viļņas kongress bija pirmā Krievijas impērijā organizētā publiskā bezpriesteru vecticībnieku draudžu pārstāvju sapulce, kuras gaitā tika apspriesti gan vecticībnieku-pomoriešu statusa tiesiskie aspekti, gan arī reliģiskās prakses un izglītības jautājumi. Ņemot vērā, ka līdz 1905. gadam visu bezpriesteru novirzienu vecticībnieku draudžu pastāvēšana Krievijas impērijā bija autonoma un drīzāk noslēgta, savstarpējie kontakti bija visai reti izņēmums un norisinājās slepenībā, lai izvairītos no likuma noteiktajiem ierobežojumiem, kas skāra “šķeltņiekus un sektantus”, šis kongress lika pamatus jaunai un spēcīgai vecticībnieku konsolidācijai. Tā tika nostiprināta vēl divās sapulcēs, kas sekoja Maskavā jau ar “Viskrievijas koncilu” statusu: 1909. un 1912. gadā.²³ Laikā starp šiem diviem vecticībniekiem nozīmīgajiem notikumiem Dvinskā (Daugavpili) 1911. gadā norisinājās Pirmais Viskrievijas vecticībnieku-pomoriešu skolotāju kongress. Tajā piedalījās vecticībnieku draudžu pārstāvji no Maskavas, Saratovas, Viļņas un, protams, no daudzām Latgales draudzēm, kurās darbojās skolas, kā arī no Rīgas Grebenščikova vecticībnieku skolas.²⁴ Tādējādi jau pirms

Pirmā pasaules kara Latgales vec ticībnieku vidū bija izveidojies visai noturīgs priekšstats par piederību savu ticības brāļu kopienai, kura nebija ieslēgta stingrajās ģeogrāfiskajās robežās, drīzāk tieši pārreģionāla konsolidācija rosināja bezpriesteru vec ticībnieku pārstāvjus aktīvi izstrādāt kopējās stratēģijas, pieņemot saistošus lēmumus, kas daļēji aizvietoja Baznīcas hierarhijas trūkstāšo autoritāti. Līdz ar to atturīga attieksme pret Latgales pievienošanas “vāciskajām” Baltijas guberņām šķiet visai saprotama.

Tomēr sociāli politiskā situācija 1918. un 1919. gadā ietekmēja arī krievu kopienas noskaņojumu. Sociālisma ideju pievilcība, kuru izjuta pirmām kārtām maznodrošinātie pilsētnieki un bezzemnieki laukos, nenoliedzami nospēlēja izšķirošu lomu par labu piekrišanai lielnieku valdības solījumiem. Tomēr pieaugošais institucionālais haoss un visatļautība, atklātā laupīšana un personisko rēķinu kārtošana lika vilties padomju varas autoritātē. Pēc vēsturnieces Ineses Runces (dz. 1976) domām, Latgalē Pētera Stučkas (1865–1932) valdības diskriminējošie rīkojumi izraisīja smagākas un ilgstošākas represijas nekā Rīgā un Vidzemē. Īpaši smagi cieta katoļu garīdznieki, kuri atļāvās atklāti paust savu nepatiku sprediķos. Tomēr Latgales iedzīvotāju reliģiozitāte kopumā bija visai augstā līmenī, kas lika būtiskus šķēršļus antireliģiskajai propagandai un vājināja atbalstu lielnieku centieniem diskriminēt baznīcas autoritāti.²⁵

Neskatoties uz sākotnējo atbalstu lielnieku varai, kā savā rakstā atzīmē A. Gusačenko, Latgales krievu vidū bija arī tādi, kuri brīvprātīgi iestājās tā sauktajos baltajos militārajos formējumos, lai ar ieročiem rokās cīnītos pret lielniekiem: pulkveža Mihaila Afanasjeva (*Mihail Aleksandrovič Afanasjev*, 1884–1941) partizānu vienībā (kuru 1918. gada 9. decembrī iekļāva Pagaidu valdības militārajos spēkos, vēlāk atlikusi daļa pievienojās Ziemeļu korpusam), štābkapteiņa Klimenta Didorova (*Kliment Ivanovič Didorov*, 1885–1938) vadītajā landesvēra

krievu rotā un kņaza Anatolija Līvena (*Anatolij Pavlovič Liven* vai *Anatol Leonid Fürst von Lieven*, 1872–1937) militārajā formējumā.²⁶ Vēlāk daudzi tā sauktās Ziemeļrietumu armijas (izveidota ar vācu armijas atbalstu 1919. gada 19. jūnijā no Ziemeļu korpusa / krievu valodā: *Severnij korpus*, baltās kustības formējuma, bet 1919. gada 1. jūlijā pārdēvēta par Ziemeļrietumu armiju / krievu valodā *Severo-Zapadnaja armija*) virsnieki atrada patvērumu Rēzeknē (piemēram, Kliments Didorovs, Mihails Afanasjevs u.c.), kas savukārt rosināja kontaktus starp vietējiem krieviem un baltās emigrācijas pārstāvjiem. Tādējādi baltās emigrācijas pārstāvju klātbūtne un intelektuālā ietekme starpkaru periodā ir vērojama ne tikai Rīgā, bet arī Daugavpilī un Rēzeknē. Pilsoņu kara beigās Krievijā neatnesa cerēto lielnieku valdības krišanu un izraisīja ne tikai strauju emigrācijas vilni, bet arī stimulēja pretlielnieku aktivitātes ārpus Padomju Krievijas robežām. Latvija kopumā un Latgale kā Krievijas robežai tuvākais reģions, protams, interesēja krievu emigrantu organizācijas, daļa no kurām atradās lielākajās krievu emigrantu centros Eiropā — Parīzē, Prāgā vai Berlīnē, bet Baltijā meklēja iespējas dibināt savas nodaļas, lai īstenotu iespējamās pretlielnieku diversijas Krievijas teritorijā. Ne visas šādas organizācijas pauda monarhisma idejas, bet to dalībniekiem bieži vien bija simpātijas pret monarhisma ideoloģiju un cerības uz “vecās” Krievijas atjaunošanu, un tas starpkaru posmā izraisīja bažas ne tikai Latvijas sabiedrībā, bet arī attiecīgajiem valsts dienestiem.²⁷

Viena no tādām organizācijām ar monarhistiski pareiztīgo ievirzi bija Krievu taisnības brālība (krievu valodā: *Bratstvo ruskoj pravdi*), kura tika izveidota 1921. gadā Berlīnē ar mērķi turpināt cīņu pret komunisma izplatīšanos un atbrīvot Krieviju no lielnieku varas. Brālības darbību atbalstīja hercogs Georgijs fon Leihtenbergs (*Georges de Leuchtenberg, prince Romanowsky*, vai *Georgij Nikolajevič Lihtenbergskij*, 1872–

1929), publicists un dramaturgs Aleksandrs Amfiteatrovš (*Aleksandr Valentinovič Amfiteatrov*, 1862–1938), baltās kustības ievērojamais dalībnieks ģenerālmajors Pjotrs Krasnovs (*Pjotr Nikolajevič Krasnov*, 1869–1947), kņazs Anatolijs Līvens, kā arī daudzi citi ievērojami krievu emigrācijas pārstāvji, ieskaitot garīdzniecību, piemēram, metropolīts Antonijs (*Aleksej Pavlovič Hrapovickij*, 1863–1936). Šī organizācija nodarbojās ne tikai ar savu ideju propagandu literāri publicistiskajā jomā, bet gatavoja teroristiskus aktus un diversijas. Organizācijas nodaļas atradās 22 dažādās valstīs, to skaitā arī Baltijas valstīs, kur galvenais koordinators bija kņazs Līvens. Latvijas autonomo nodaļu uzskatīja par vienu no nozīmīgākajām šajā organizācijā. Brālībā aktīvi iesaistījās dalībnieki no Rīgas, Daugavpils, Rēzeknes. Viena no zināmākajām personām bija barons Leonīds Nolde (*Leonid Baron von Nolde*, vai *Leonid Nikolajevič Nolde*, 1899–1962), mākslinieks un publicists, līdz 1939. gadam dzīvoja savā muižā Žogotos (Žagatas), netālu no Rēzeknes. Būdam Brālības loceklis, viņš piedalījās nelegālā radiotranslatora uzstādīšanā Rēzeknē, kas retranslētu propagandas raidījumus Padomju Krievijā. Diemžēl L. Nolde tika iesaistīts dubultspēlē ar padomju izlūkdienestiem, kas 1932. gadā noveda pie aresta un atstāja tumšu traipu barona reputācijā. Politiskā pārvalde turpināja izsekot viņu līdz pat 1939. gadam, kad viņš atkal uz īsu laiku tika ieslodzīts.²⁸ Tomēr 30. gados Leonīds Nolde aizrāvās ar publicistiku un literāro darbību (1930. gadā Rīgā tika izdots viņa autobiogrāfiskais romāns “Vārdi nav rūsējuši”), 40. gadu beigās ar pseidonīmu Avdejs Starovercevs viņš sāka publicēt memuāru ciklu “Apcerējumi no robežas” par starpkaru posmu Latgalē. Ap viņu pulcējās arī ievērojamie krievu mākslinieki — N. Bogdanovs-Belskis (*Nikolaj Bogdanov-Belsky* vai *Nikolai Petrovič Bogdanov-Belskij*, 1868–1945), Sergejs Vinogradovs, (*Sergej Arsenjevič Vinogradov*, 1869–1938), Konstantīns Vi-

sotskis (*Konstantin Semjonovič Visotskij*, 1864–1938), Ēriks Prens (*Erik Dmitrijevič Pren*, 1894–1985), — kuri 20.–30. gados veidoja krievu inteliģences aprindas Latvijā. Viņu gleznas — portreti, ainavas, žanriskās ainas, ikdienas dzīves skices — arī mūsdienās ir vērtēamas kā vērtīgas liecības par īpašo Latgales lauku un mazpilsētu atmosfēru, kā arī par to iedzīvotājiem.

Protams, Krievu taisnības brālība nebija vienīgā organizācija, kurā tika iesaistīti Latgales krievu kopienas pārstāvji, tomēr tās piemērs liecina, ka 20. gadu sākumā krievu iedzīvotāju vidū joprojām saglabājās politiskais apjukums un neizpratne par nākotni. Tas ir raksturīgs ne tikai Latgalei, bet kopumā krieviem, kas apzināti vai nejauši kļuva par krievu diasporas sastāvdaļu ārpus jaunās Padomju Krievijas robežām. Vēl līdz 20. gadu beigām krievu emigrantu centros — Parīzē, Prāgā, Berlīnē, Sofijā — tika lolotas cerības, ka lielinieku režīms neizturēs laika pārbaudi. Šo ideju atspulgi ir vērojami arī Latvijā.²⁹

Ņemot vērā Latgales krievu neviendabīgo sastāvu, jāsecina, ka krievu kopiena tikai pakāpeniski sāka apzināt sevi kā vienotu veselumu 20. gados. No vienas puses, tās kopējās intereses bija saistītas ar ekonomiskajām problēmām. Saeimas vēlēšanas stimulēja krievu iedzīvotājus konsolidēties ap tiem līderiem, kuri, viņuprāt, bija spējīgi aizstāvēt lauku iedzīvotāju intereses. Tomēr politiskās partijas, kas piedāvāja šo jautājumu risinājumu, ne tikai apvienoja, bet arī šķēla krievu elektorātu, manipulējot savās programmās kā ar “kreisajām” un “labējām” idejām, tā arī ar profesionālajām atšķirībām. Divām lielajām krievu kopienas reliģiskajām grupām Latgalē — pareizticīgajiem un vecticībniekiem — visā parlamentārisma laika posmā tā arī nebija izdevies apvienoties kopējo ekonomisko interešu dēļ. Vecticībnieki kā liela etnoreliģiska kopiena šajā laikā sāka iegūt jaunas aprises, pašorganizācijā izmantojot gan tradicionālās formas (draudžu darbība un koncili/kongresi), gan arī jaunus likumdošanā paredzētos

mehānismus (centralizētā draudžu administrēšana, starpniekorganizācijas starp valsti un draudzēm, kultūras biedrības).

Secinājumi

Krievu kopienas situāciju Latgalē 1918.–1920. gadā var aplūkot kā modeli, kas atspoguļo procesus, kuri norisinājās visā Latvijas sabiedrībā. **Pirmkārt**, Krievijas impērijas sabrukums un 1917. gada revolūciju virpulis pārāk strauji ierāva vēl nesagatavotus prātus politiskajā ciņā. Latgales krievu iedzīvotāju lielākā daļa bija zemnieki, kuru izglītības un politiskās pieredzes līmenis bija visai zems, turklāt liela daļa zemnieku piederēja vecticībnieku kopienai, kas vēsturiski bija atstumta no dalības politikā, līdz ar to par pilsonisko apziņu šajā iedzīvotāju grupā var runāt tikai visai nosacīti. (Taisnības labad jāpiezīmē, ka arī jaunizveidotajā Latvijā kopumā sabiedrības pilsoniskā apziņa 20. gadu sākumā tikai sāka veidoties). **Otrkārt**, Latgales specifiskā iezīme ir noturīga reģionālā kolektīvā identitāte, kura izveidojās vēl iepriekšējos vēsturiskajos posmos. No vienas puses, šīs identitātes ietvaros netiek uzsvērtas etniskās atšķirības un vērojama iecietīga attieksme pret konfesionālajām atšķirībām, jo katra no pārstāvētajām konfesijām ir etniski neviendabīga, bet, ilgstoši dzīvojot līdzās dažādām etniskajām un reliģiskajām grupām, Latgalē izveidojās miermīlīgas sociālās mijiedarbības pieredze. No otras puses, Latgales identitātei piemīt reliģiska nokrāsa kā “savējo” grupas marķieris, kas savukārt ļauj ātrāk apvienoties un sadarboties ar “savējiem” arī ārpus reģiona robežām. Krievu kopienas gadījumā to labi ilustrē vecticībnieku darbība gan pašorganizēšanās jomā, gan politikā. Tas tomēr kļuva arī par nozīmīgu faktoru krievu kopienas sašķeltībai visā starpkaru posmā — konfesionālās atšķirības tā arī palika nepārvarams šķērslis, krieviem konsolidējoties kā vienotai minoritātes grupai. **Treškārt**, ievērojama balto emigrantu skaits, un, proti, baltās kustības aktīvisi, kuri apmetās uz dzīvi Latgalē 20. gados,

ietekmēja “vietējo krievu” noskaņojumu pat tad, ja šīs personas nebija aktīvas publiskajā telpā. Pietika ar to, ka viņu klātbūtne rosināja kontaktus ar baltās emigrācijas pārstāvjiem citās valstīs, bet personiskie kontakti neformāli ietekmēja krievu vidi. Vietējo krievu un krievu emigrantu mijattiecības starpkaru Latvijā joprojām ir maz pētīta joma. **Ceturtkārt**, Latgales krievu kopienas neviendabīgums ir ilgstošo sociāli politisko un kultūras procesu rezultāts, un šajā ziņā krievu ilgiedzīvotāju pašapziņa vairāk balstījās uz tradicionālās kultūras vērtībām nekā uz pilsonisko apziņu. Impērijas apstākļos pavalstniecība un lojalitāte valdībai nebija pašsaprotama vai kultivējama — vecticībnieku vidē distancēšanās no laicīgās varas nozīmēja reizē arī atturīgu attieksmi pret identifikāciju ar valsti un tās institūtiem. **Piektkārt**, raksta tēmā iezīmētais ceļš uz krievu kopienas identificēšanos ar mazākumtautību nebūt nebija tikai šīs grupas unikālā pieredze. Līdzīgu transformāciju piedzīvoja arī vācbaltieši, tikai viņu politiskā pieredze un intelektuālā gatavība iesaistīties un pielāgoties jaunajiem apstākļiem bija nesalīdzināmi augstākā līmenī. Latvijas krievu kā minoritātes veidošanās nav atdalāma no izglītoto krievu intelektuāļu sabiedriskās un politiskās darbības Rīgā, kas zināmā mērā līdzsvaroja Latgales krievu neizlēmību un apjukumu. Savukārt tieši Latgales krievi veidoja un joprojām turpina veidot vietējo krievu kopienas kodolu, kuru raksturo svarīga iezīme: ciešas kultūras un emocionālas saites ar to Latvijas teritoriju, kas atrodas valsts austrumos.

Avoti un piezīmes

- ¹ Likums par pavalstniecību. *Valdības Vēstnesis*, Nr. 31, 05.09.1919, 1. lpp.
- ² *Trešā tautas skaitīšana Latvijā 1930. gadā*. Rīga: Valsts Statistiskā pārvalde, 1930, 22. lpp.
- ³ Feigmane T. *Russkije v dovojennoi Latviji. Na puti k integraciji*. Rīga: Baltijskij rus-skij institut, 2000, s. 21.

- ⁴ Detalizētāk par korporācijas vēsturi Latvijā un filistru kontaktiem emigrācijā sk.: *"Rutenija" v Rige i na čužbine*. Sost. G. G. Grossen, D. A. Levickij, E. A. Osipov. Vašington — Rīga: Latvijaskoje občestvo rusškoj kulturi, 2005, 263 s.
- ⁵ Sk. sikāk: Levickij D. A. O položeniji rusških v nezavisimoi Latviji. *Novij žurnal*. Nju-Jork, 1980, (141): 206–233. Pārpublicēts: *Daugava*. Rīga, 1991 (3–4).
- ⁶ *Mazākumtautības Latvijā. Vēsture un tagadne*. Sast. L. Dribins. Rīga: LU FSI, 2007, 326 lpp.; Dribins L. Latvijas nacionālo minoritāšu historiogrāfija. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2008, (3): 117–139.
- ⁷ Apine I., Volkovs V. *Slāvi Latvijā (Etniskās vēstures apcerējums)*. Rīga: Mācību apgāds, 1998, 251 lpp.; Apine I., Volkovs V. *Latvijas krievu identitāte: vēsturisks un socioloģisks apcerējums*. Rīga: LU FSI, DU, 2007, 263 lpp. Pārskatu par minoritāšu pētījumu metodoloģijas jautājumiem Latvijas zinātniskajā diskursā sk.: Volkovs V. *Latvijas etnisko minoritāšu identitātes vērtības: starp normatīvismu un plurālismu*. Rīga: LU FSI, 2018, 165.–225. lpp.
- ⁸ Feigmane, op. cit., 384. lpp. Tatjanas Feigmanes ieguldījums Latvijas krievu vēstures dokumentēšanā un apzināšanā ir viņas iniciētais un vadītais projekts — interneta platforma *Latvijas krievi: vēsture, kultūra, mūsdienas* (<http://www.russkije.lv/lv/>), kurā krievu, latviešu un angļu valodā tiek publicēti dokumenti, biogrāfijas un analītiskie raksti par krievu minoritāti Latvijā.
- ⁹ Kovalčuk S. N. *"Vziskuju istinu ...". Iz istoriji rusškoj religioznoj, filosofskoj i občestvenno-političeskoj misli v Latviji: J. F. Samarin, E.V. Cesiĥin, K. F. Žakov, A. V. Veideman. Seredina XIX v.* Rīga: Institut filosofiji un sociologiji LU, 1998, 246 s.; Kovalčuk S. N. *Nastojščij izgnannik s soboj vsjo unosit: sudžbi učonih-emigrantov v Latviji 1920–1944*. Moskva: Novij hronograf, 2017, 431 s.
- ¹⁰ Rizakova S. I. *Fuksi, komiltoni, filistri: očerki o studenčeskih korporacijah Latviji*. Moskva: NLO, 2015, 384 s.; *Vidajuščijesja rusškije latvijci. Bibliografičeskij spravočnik*. Red. I. Gusev. Rīga: IK ZORIKS, 2008, 158 s.; Dimenštein I. *Imena rusškoj Latviji*. Rīga: Polaris, 2007.
- ¹¹ Piemēram tikai dažas nozīmīgākās publikācijas: Abizov J. *Rusškoje pečatnoje slovo v Latviji. 1917–1944 gg. Bio-bibliografičeskij spravočnik*. Stanford, 1990–1991; Infantjev B. F. *Balto-slavjanskije kulturnije svjazi. Leksika, mifologija, folklor*. Rīga: VEDI, 2007, 310 s.; Infantjev B. *Obraz Latviji 20-h–30-h v tvorčestve rusških zarubežnih pisateljei. Diaspori*. Moskva, 2002, (3): 28–45; *Baltijskij arhiv. Russkaja kultura v Pribaltike*. T. 1–11. (1999–2006); Tallinn: Avenarius, Rīga: Daugava, Vilņus: Rusškije tvorčeskie resursi Baltiji, Izdatelstvo Vilņusskogo universiteta.
- ¹² Sk., piemēram, krājumu *Reliģiskā dažādība Latgalē: mērojot ceļu uz dialogu. 2007. gada 3. aprīļa konferences materiāli*. Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 2007, 174 lpp. un rakstus tajā: Pazuhina N. *Cita citādība: Latvijas vecticībnieku kultūrsociālā pieredze 20. gadsimtā*. 133.–159. lpp. Kā arī: Infantjev B. *Latgaliskije staroveri v videniji latišskih pisatelei. Rusškije Pribaltiki: mehanizm kulturnoi integraciji (do 1940 g.)*. Vilņus, 1997, s. 75–88; *Staroveri Latviji*. Otv. red.-sost. II. I. Ivanov. Rīga: Staroobrjadčeskoje občestvo Latviji, 2005, 440 s. *Latvijas vecticībnieki: identitātes saglabāšanas vēsturiskā pieredze*. Sast. I. Ivanovs, N. Pazuhina, I. Runce. Rīga: LU FSI, 2014, 335 lpp.
- ¹³ Par "vietējo krievu" konceptu Latvijas historiogrāfijā sk.: Pazuhina N. *The Significance of the Old Believers' Culture Studies in Latvia for Creating the Concept of "Local Russians": Historiography Materials from 1990s and the Beginning of 21st Century. Ethnicity. Towards the Politics*

- of Recognition in Latvia: 1991–2012.* Ed. by V. Volkovs, D. Hanovs, I. Runce. Rīga: Zinātne, 2013, p. 257–282.
- ¹⁴ Zavarina A. A. *Russkoje naselenije vostočnoj Latviji v vtoroi polovine XIX-načale XX veka: istoriko-etnografičeskij očer.* Rīga: Zinatne, 1986, 246 s. Šīs grāmatas dažas nodaļas, apvienojot tās ar līdz šim nepublicētajiem rakstiem, atkārtoti izdotas 2019. gadā: Zavarina A. A. *Latgalskije starovtori: istoriko-etnografičeskije očerki raznih ljet.* Rīga: Rīžskaja Grebenščikovskaja obščina, 2019, 365 s.
- ¹⁵ Koroleva E. E. *Dialektnij slovar staroverov Latgalijj.* Tom 1 (A - B). Rīga: Institut staroverija Latviji, 2017, 560 s.
- ¹⁶ Sk. piemēram: Volkovs V. *Latvijas etnisko minoritāšu identitātes vērtības: starp normativismu un plurālismu.* Rīga: LU FSI, 2018: Empirisks pētījums: starpetniskā komunikācija kā dažādu kolektīvo entokultūras identitāšu atzišanas lauks. 225.–242. lpp.; Boldāne I. *Starpetnisko stereotipu veidošanās apstākļi Latvijā: 1850–2004.* Promocijas darbs. Rīga, 2014. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4780/29220-Ilze_Boldane_2011.pdf?sequence=1. Sk. 2019. g. 1. nov.
- ¹⁷ Gusačenko A. Latvijas neatkarības karš krievu iedzīvotāju skatījumā 1919. gada pirmajā pusē. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2019, (1 (109)): 60–92.
- ¹⁸ Podmazovs A. *Vecticība Latvijā.* Rīga: FSI, 2001, 210. lpp.; Nikonov V. *Rezekne pēdējā priēstvijem. Očerki po istoriji goroda ot fevraljskogo perevorota 1917 goda v Rosiji do okončanja Vtoroi mirovoi vojni.* Rezekne, 2018, 584 s.
- ¹⁹ Nikonov, op. cit., 173.–194. lpp.
- ²⁰ Ibid., 166.–172. lpp.
- ²¹ Ziņojums par kongresu: Latgales jautājums krievu sapulcē 2. jūlijā Rēzeknē. *Jaunais Vārds*, Nr. 151, 06.07.1917, 1. lpp. Tomēr arī vecticībnieku vidū bija tādi, kas atbalstīja Latgales apvienošanos ar pārējiem Baltijas latviešu reģioniem, sk.: Gusačenko, 2019, op. cit., 65.–66. lpp. V. Nikonova kritisks skatījums uz Latgales kongresa norisi, politisko lēmumu ideālismu un lielākoties krievu kopienas zemnieku viedokļa ignorēšanu, sk.: Nikonov, op. cit., 30.–35. lpp.
- ²² Detalizētāk sk., piemēram: *Svod mestnih uzakonennih gubernij Ostzeiskih. Častj tretja. Zakoni graždanskije.* Sankt-Peterburg: V tipografiji Vtorogo Otdeljenija Sobstvennoi E. I. V. Kanceljarii, 1864.
- ²³ Pirmais Viskrievijas laulības atzīstošo kristiešu-pomorješu koncils (krievu valodā: Vserossijskij sbor hristian-pomorcev, prijemljuščih brak) notika Maskavā 1909. gada 13.–25. maijā, Otrais kongress 1912. gada 8.–17. septembrī.
- ²⁴ Zilko A., Meks E. Starobrjadčestvo v Latviji: včera i segodnja. *Revue des Études Slaves*, Année 1997, 69-1-2, pp. 73–88; 81–82.
- ²⁵ Detalizētāk par reliģiskajām kopienām Latgalē un to tiesiskā stāvokļa izmaiņām 20. gados sk.: Runce I. *Mainīgas divspēles. Valsts un Baznīcas attiecības Latvijā: 1906–1940.* Rīga: LU FSI, 2013, 178. — 185. lpp.
- ²⁶ Gusačenko, 2019, op. cit., 68. lpp.
- ²⁷ Par aizspriedumiem pret “monarhistiski noskaņotajām” biedrībām Latvijā starpkaru posmā sk.: Gusačenko A. Krievu pretboļševiku kustības “monarhisma” mīts Latvijas Republikā 1920.–1940. gadā. *Latvijas Universitātes Žurnāls. Vēsture*, 2018, (6): 86–100.
- ²⁸ Detalizētāk par L. Noldes darbību Krievu taisnības brālībā: Nikonov, op. cit., 143.–163. lpp.
- ²⁹ Piemēram, par Latvijas krievu sabiedrisko darbinieku iesaistīšanos Čehoslovākijas valdības “Krievu akcijā” sk.: Pazuhina N. Kultūras atmiņas arhivēšanas pieredze: “Krievu akcijas” atbalsis Latvijā. *Bezvarīgo vara: Masariks, Patočka, Haveli.* Rīga: LU FSI, 2018, 67.–80. lpp.

Par autori

Nadežda Pazuhina, *Dr. art.*, ir LU Filozofijas un socioloģijas institūta vadošā pētniece un docente Baltijas Starptautiskajā akadēmijā. Mākslas zinātņu doktora grādu kultūras teorijā ieguvusi Latvijas Kultūras akadēmijā (2008). Zinātnisko interešu lokā ir vecticībnieku kultūra Baltijas valstīs, krievu minoritātes vēsture, reliģisko un kultūras pētījumu metodoloģija. 2011.–2018. gadā piedalījās vairākos reliģijpētniecībai veltītajos zinātniski pētnieciskajos projektos. Ir Latvijas un Čehijas ZA sadarbības projekta “Nacionālās minoritātes un etniskās grupas: pagātnes un tagadnes pieredze Čehijā un Latvijā” (2016–2018) Latvijas koordinatore, autore monogrāfijai “*Kulturpraktiken der russisch-orthodoxen Altgläubigen Lettlands. Erfahrungen von Stabilität und Wandel in priesterlosen Gemeinschaften (1920–1939 und 1991–2006)*” (2009).

About the author

Nadežda Pazuhina, *Dr. art.*, leading researcher at the Institute of Philosophy and Sociology, the University of Latvia, assistant professor at the Baltic International Academy. Doctor of Arts degree achieved at the Latvian Academy of Culture (2008). Research fields: history and culture of the Orthodox Old Believers, history of Russian minority in Latvia, theoretical approaches to the study of religion and culture. In 2011–2018 engaged as researcher in several research projects of the Latvian Council of Science, Latvian coordinator of the Latvian — Czech bilateral mobility project “National minorities and ethnic groups: past and present experience in Czech Republic and Latvia” (2016–2018). Author of monograph *Kulturpraktiken der russisch-orthodoxen Altgläubigen Lettlands. Erfahrungen von Stabilität und Wandel in priesterlosen Gemeinschaften (1920–1939 und 1991–2006)* (2009).

LATGALIAN RUSSIANS: FROM AUTOCHTONES TO NATIONAL MINORITY

Nadežda Pazuhina

nadezda.pazuhina@lu.lv

SUMMARY

Keywords: *Latgale, Russian minority, Russian Orthodox Old Believers, white émigré*

Latgalian Russians constitute an important part of Latvian Russian community, at the same time keeping their confessional and social cultural specifics that distinguishes this group historically in the territory of Eastern Latvia. During the first decade of Latvian state, perceptible discomfiture and uncertainty spread among the Russian inhabitants, including Latgalian Russians considering its new political and social status in the independent Latvia. The Russian community did not have any common political platform, the diversity of ideological points predetermined experience of the Independence war, the propaganda of socialist ideas as well as anti-bolshevist pathos of the “white émigrés” and ideas of reconstruction of “old Russia” on the opposite.

Strong regional identity, typical for Latgalian Old Believers' community, caused consolidation of this group not only in the Eastern Latvia, but also abroad. The Old Believers community

was forced to search for compromise between traditional restraint and distance to the secular authorities, and necessity to mark their presence in the public space. Old Believers aspired to fix their equal position among other groups of society. But can we extrapolate the model of Old Believers' experience to the whole Russian community? And is it possible at all to reveal the collective identity of Latvian Russian? In search for answers on these questions, we should pay attention to the process of formatting of Latvian Russian minority. In the 1920s it was at the start position only.